

2011

1/6 av jordens befolkning sulter

Ola Kvalheim og Robin Olsen

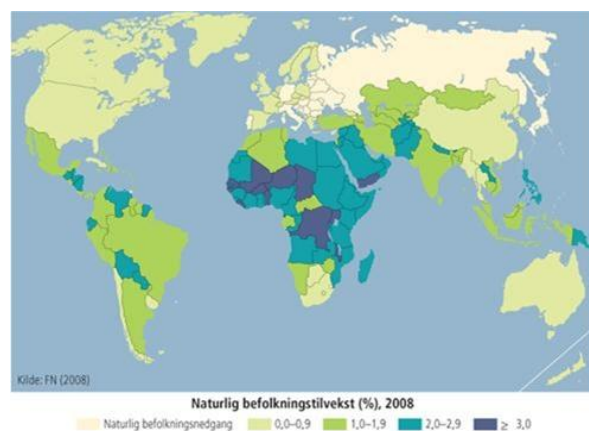
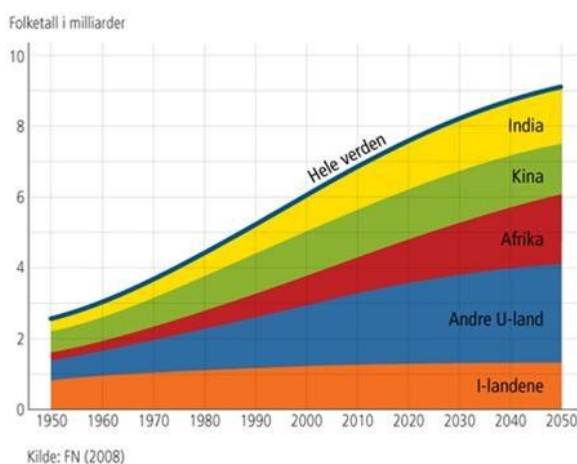
Lørenskog VGS

15.04.2011

Over en milliard mennesker har ikke lenger råd til sin daglige rasjon av mat grunnet den siste tids økning i matvareprisene. I følge FNs organisasjon for ernæring og landbruk er dette et historisk høyt tall.

Bakgrunn for prisøkningen

En av de underliggende langsiktige faktorene for den økningen vi har sett i matvareprisene de siste årene er befolkningsveksten. Fremvoksende økonomier med høy fødselsrate, synkende spedbarnsdødeligheten og økende levealderen er motoren i denne utviklingen. Dette kan vi se i figurene under, i følge forskjellige befolkningsfremskridninger står disse landene for nærmere 100 % av den totale veksten (illustrert i figurene under).

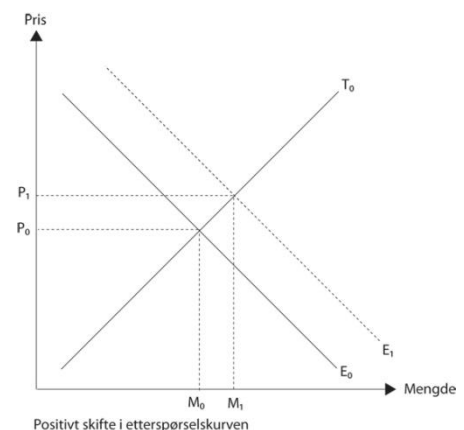

0802: Folketall

0805: Befolkningsvekst

Man kan lese av figuren til venstre at de siste 20 årene har befolkningen vokst fra ca 5 mrd mennesker til ca 7 mrd, altså en økning på ca 40 %. Denne økningen i antall mennesker har ført til at behovet for mat har økt kraftig, dermed har også den totale etterspørselen etter mat blitt vesentlig høyere. Av figuren nedenfor kan man lese at når det skjer et positivt skifte i etterspørselen slik befolkningsøkningen har skapt, vil det danne seg et nytt likevektspunkt med høyere likevektspris samt større likevektsmengde. Dette er mest sannsynlig den viktigste faktoren til prisstigningen på matvarer på lengre sikt.

Når man skal se på årsakene til prisutviklingen må man også ta med utviklingen i tilbudet av mat. Produksjon av mat er i mange tilfeller avhengig av god planlegging lang tid i forveien, eksempelvis oppdager en bonde at markedet etterspør mer korn, da har han en liten buffer å gå på, men en vesentlig økning av produksjonsmengden krever planlegging av utbygging, selve utbyggingen for så å begynne innsåingen. Alt dette tar tid og derfor er tilbudet på kort til mellomlangt sikt vesentlig uelastisk. Det vil si at selv med store prisstigninger vil ikke produsentene klare å øke salgsmengden nok til å

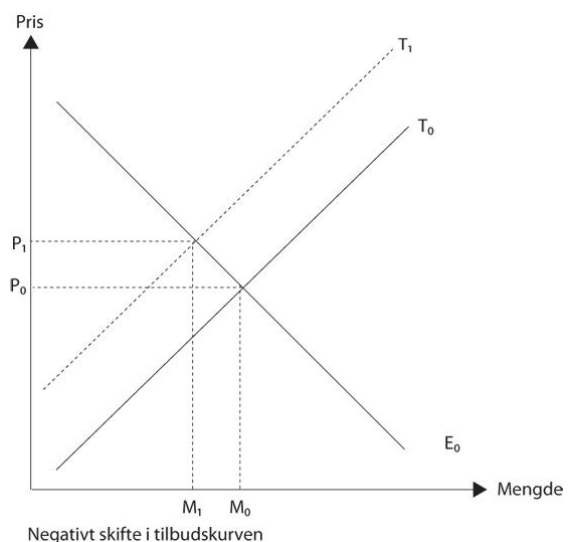

dempe presset på prisen. Et annet element kan også være det at tilgangen på uberørt dyrkbar mark er svært lav og synkende, spesielt i de områdene hvor etterspørselen etter mat øker kraftigst, altså i Kina, India og Afrika. Kombinasjonen av kraftig økning i etterspørselen av mat på den ene siden og en på kort sikt lite justerbar tilgang har ført til et kraftig press av prisene oppover.

Befolkningen i dag blir rikere, og det sier seg selv at når man har mer likvide midler får hver enkelt større kjøpekraft som da fører til en økning i den totale etterspørselen. Denne faktoren bidrar til det positive skiftet i etterspørselskurven.

En annen viktig årsak til den stigende matvareprisen er at det i de siste årene har oppstått dreining i etterspørselen bort fra korn over til mer ressurskrevende matvarer. Herunder finner man spesielt kjøttprodukter. Det kommer av velstandsøkningen i mange av de fremvoksende økonomiene, hvor de viktigste driverne er BRICI landene. Med en høyere velstand går mange over fra billigere matvaner over til matvaner med mer fokus på kvalitet. Dette er i følge en artikkel av Financial Times ([link](#)) den viktigste faktoren for den brå økningen den siste tiden.

Dette er matvarer som krever mer av både tid, areal, næring og kapital for å produsere og dermed så øker man forbruket av ressurser selv om man ikke øker matproduksjonen, det produseres bare en annen type mat. Dette har ført til et negativt skifte i tilbudskurven, som vist i figuren under. Her blir prisen produsentene må ta for å kunne produsere med overskudd høyere, dermed dannes det et nytt likevektspunkt med en høyere likevektspris og en lavere likevektsmengde. Denne nye endringen har altså ført til at det blir omsatt mindre mat, da oppstår det en situasjon hvor noen ikke har råd til sin daglige rasjon med mat.

Prisene på ris og mais har i etterkant av finanskrisen stabilisert seg på et nivå ca 25 % over det nivået man så i oppbygningen av boblen (FAO 2009). En stor del av skylden for dette har blitt tilskrevet subsidiering av biodrivstoff i USA og EU. Disse tiltakene kan ha stått for så mye som 60-75 % av veksten i matvareprisene (Mitchell 2008, Lustig 2008).

Når noen av matvarene får andre virkeområder, blir det skapt en større total etterspørsel etter disse matvarene og dermed får man et positivt skifte i etterspørselskurven etter matvarer og dermed høyere likevektspris og likevektsmengde som vist i figuren på forrige side. Når matvarer blir brukt som erstatning for oljerelaterte produkter vil også prisutviklingen av oljeprisen påvirke matvareprisene. Om prisen på olje stiger, vil man også

øke etterspørselen etter billigere alternative energikilder. Biobrensel vil da få en økende etterspørsel, samtidig som et tilfelle med synkende oljepris ville dempet etterspørselen etter alternative energikilder og dermed bidratt til å senke prispresset. Dermed blir den store oppgangen i oljeprisen vi har sett den siste tiden en faktor som er med på å øke prisen på matvarer.

Værfenomener og ustabil klima har økt i større grad samtidig som den globale oppvarminga har økt. Disse endringene i klima er skyld i at mange matvareprodusenter får redusert sin produksjon. Dette kan være flom eller tørke, og bøndene vil oppleve et uår. Tilbudet av matvaren de utsatte produsentene produserer vil bli redusert, og vi får dermed et negativt skift i tilbudskurven. Dette er en faktor som påvirker tilbudet på kort sikt.

FAO food price index						
	Food Price Index ¹	Meat ²	Dairy ³	Cereals ⁴	Oils and Fats ⁵	Sugar ⁶
2000	90	96	95	85	68	116
2001	93	96	107	86	68	123
2002	90	90	82	95	87	98
2003	98	97	95	98	101	101
2004	112	114	123	107	112	102
2005	117	120	135	103	104	140
2006	127	119	128	121	112	210
2007	159	125	212	167	169	143
2008	200	153	220	238	225	182
2009	157	133	142	174	150	257
2010	185	152	200	183	193	302
2010	March	168	145	187	158	265
	April	170	151	204	155	233
	May	170	152	209	155	216
	June	168	152	203	151	225
	July	172	151	198	163	247
	August	183	155	193	185	263
	September	194	153	198	208	318
	October	205	157	203	220	349
	November	212	160	208	223	373
	December	223	165	208	238	398
2011	January	231	166	221	245	420
	February	237	168	230	259	418
	March	230	169	234	252	372

1 Food Price Index: Consists of the average of 5 commodity group price indices mentioned above weighted with the average export shares of each of the groups for 2002-2004: in total 55 commodity quotations considered by FAO commodity specialists as representing the international prices of the food commodities noted are included in the overall index.

2 Meat Price Index: Computed from average prices of four types of meat, weighted by world average export trade shares for 2002-2004. Quotations include two poultry products, three bovine meat products, three pig meat products, and one ovine meat product. Where more than one quotation exists for a given meat type, they are weighted by assumed fixed trade shares. Prices for the two most recent months may be estimates and subject to revision.

3 Dairy Price Index: Consists of butter, SMP, WMP, cheese, casein price quotations; the average is weighted by world average export trade shares for 2002-2004.

4 Cereals Price Index: This index is compiled using the grains and rice price indices weighted by their average trade share for 2002-2004. The Grains Price Index consists of International Grains Council (IGC) wheat price index, itself average of 9 different wheat price quotations, and 1 maize export quotation; after expressing the maize price into its index form and converting the base of the IGC index to 2002-2004. The Rice Price Index consists of 3 components containing average prices of 16 rice quotations: the components are Indica, Japonica and Aromatic rice varieties and the weights for combining the three components are assumed (fixed) trade shares of the three varieties.

5 Oil and Fat Price Index: Consists of an average of 11 different oils (including animal and fish oils) weighted with average export trade shares of each oil product for 2002-2004.

6 Sugar Price Index: Index form of the International Sugar Agreement prices with 2002-2004 as base.

Tabellen over viser de komponentene som FN mener er de som gir et best bilde av utviklingen i matvareprisene. Prisene både samlet og for alle komponentene har steget stabilt siden millennium bare avbrutt av finanskrisen i 2008 noe som viser at dette er en langsiktig trend og ikke bare et resultat av dagens økonomiske faktorer. Mens den siste tids kraftige økning kan sees i sammenheng med økningen i oljeprisen. Økningen i befolkningen er den langsiktige faktoren, mens velstandsøkningen og det at man etterspør mer ressurskrevende matvarer er den viktigste årsaken på mellom lang sikt.

Økonomiske konsekvenser

Når matvareprisene øker vil produsentene få større inntekter og dermed vil de som arbeider med å fremstille matvarer få høyere lønninger. Men de aller fleste u-landene er netto importør av matvarer og derfor vil husholdningene i disse landene oppleve at en større del av kostnadene deres er til kjøp av mat. Dermed vil den totale etterspørselen etter andre varer og tjenester som er produsert i landet falle. Da får man et negativt skifte i etterspørselen og den omsatte mengden og prisen på denne vil falle og dette vil føre til en svakere utvikling i BNP.

Dette er spesielt et stort problem for fattige land fordi innbyggerne der allerede bruker en stor del av inntektene sine på mat og en økning i prisene vil ta mye større prosentandel av den totale kjøpekraften deres enn eksempelvis i Norge. Som vi ser i tabellen under bruker to så store land som Pakistan og Indonesia nesten halvparten av forbruket sitt på mat, dermed vil de to landene miste mye etterspørsel etter andre varer og tjenester når matvareprisen øker.

Land	Totalt forbruk	Forbruk relatert til matvarer	Prosentandel av forbruk relater til matvarer
Norge	29 346	3 896	13,3
Tyskland	21 832	2 497	11,4
Indonesia	1 138	520	45,7
Pakistan	634	290	45,7

[kilde](#)

Virkningene som er skissert over kan være med på true den store økonomiske fremgangen som mange av de store landene utenfor den vestlige verden har opplevd de siste årene. Denne økonomiske utviklingen vil mest sannsynlig være med på å skape økende utbredelse av fattigdom og sult fordi man ikke klarer å øke kjøpekraften sin samtidig som prisene på mange nødvendighetsgoder, deriblant mat, øker.

Politiske konsekvenser

Når man opplever en stor økning i relativ fattigdom, (kostnadene på det en trenger stiger mer enn inntektene) vil stadig flere og flere også sulte. Når man opplever fattigdom og sult blir man desperate og tyr i noen tilfeller til kriminalitet for å skaffe seg nok mat.

En annen viktig konsekvens av at matvareprisene har økt er uroen man har sett i Nord-Afrika. Her har man i de fleste landene hatt en diktator som har levd i luksus på samfunnets regning mens de fleste innbyggerne har levd i fattigdom og hvor korrupsjon gjennomsyrrer de styrende organ. Når matvareprisene øker så mye at man ikke lenger har råd til å dekke en nødvendig daglig rasjon, blir etter hvert befolkningen så desperat at det bryter ut misnøye mot ledelsen. Det er dette som har skjedd i Libya, her har Gadaffi i mange år undertrykt befolkningen og ikke hjulpet innbyggerne å finansiere matvarer. Da matvareprisene økte så mye at man ikke lenger kunne skaffe seg nok mat, "rant begeret over" for innbyggerne og man startet opprør mot regimet.

Ut av dette kan man si at økningen i matvareprisene i noen tilfeller kan være en utløsende faktor for opprør mot undertrykkende regimer. Dermed KAN det føre til at noen av de landene som tidligere var styrt av en diktator, nå gjennom opprør kan erstatte han med et demokrati. Men man løper også faren for at noen andre kan komme inn å ta over styringen uten å innføre demokrati.

Kildehenvisning

<http://www.abcnyheter.no/abc-penger/okonomi/110215/%E2%80%93matvareprisene-pa-et-farlig-niva>

<http://www.hegnar.no/okonomi/article541146.ece>

<http://www.aftenposten.no/okonomi/utland/article4020890.ece>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2011/mars-11/verdens-matvarepriser-okker-igjen.html?id=635276>

<http://www.nrk.no/nyheter/okonomi/1.7495186>

<http://e24.no/makro-og-politikk/fn-advarer-mot-hoeye-matvarepriser/3978889>

<http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/forbruker/matvareprisene-truer-verdensfreden-1743706.html>

<http://www.adressa.no/nyheter/utenriks/article1586371.ece>

<http://www.agday.org/tc/tc-knowledge.html>

<http://www.ers.usda.gov/Briefing/CPIFoodAndExpenditures/Data/table7.htm>

http://www.ers.usda.gov/Briefing/CPIFoodAndExpenditures/Data/Table_97/2007table97.htm

<http://www.census.gov/population/www/>

<http://www.cicero.uio.no/fulltext/index.aspx?id=7745>

<http://www.click24.no/sistenytt/arkiv/matvareprisene.htm>

<http://www.dagsavisen.no/utenriks/article343747.ece>

<http://data.worldbank.org/indicator/AG.PRD.FOOD.XD/countries?display=graph>

<http://data.worldbank.org/indicator?display=graph>

<http://e24.no/makro-og-politikk/fn-advarer-mot-hoeye-matvarepriser/3978889>

<http://www.fao.org/worldfoodsituation/wfs-home/foodpricesindex/en/>

http://www.ft.com/cms/s/0/4c46da8c-45ca-11e0-acd8-00144feab49a,dwp_uuid=a955630e-3603-11dc-ad42-0000779fd2ac.html#axzz1JU8WEc9y

<http://www.geohive.com/earth/population1.aspx>

http://www.geohive.com/earth/pop_growth2.aspx

<http://www.handelsbladetfk.no/id/21736>

<http://www.hegnar.no/okonomi/article541146.ece>

<http://www.infoplease.com/images/ency218popula002a.gif>

<http://mml.gyldendal.no/flytweb/default.ashx?folder=9207>

<http://mml.gyldendal.no/flytweb/default.ashx?folder=9199>

<http://www.nrk.no/nyheter/okonomi/1.7495186>

http://pub.tv2.no/multimedia/TV2/archive/00758/Sult_758014i.jpg

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2011/april-11/matvareprisene-synker.html?id=638142>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/aktuelt/nyheter/2011/mars-11/verdens-matvarepriser-oker-igjen.html?id=635276>

<http://www.snl.no/bioenergi>

<http://www.ssb.no/emner/08/02/10/matpris/>

<http://www.tradebroker.no/nor/Tradebroker/Linker/Valutakurser-og-raavarepriser>

<http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/forbruker/matvareprisene-truer-verdensfreden-1743706.html>